

Nr 7.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 februari 1912 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af den i värnpliktslagen föreskrifna mönstring med de värnpliktige m. m.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått emottaga en inom Andra kammaren af herr Bernhard Nilsson i Linnås väckt motion (nr 9), så lydande:

»Med anledning af Kungl. Maj:ts proposition till 1911 års Riksdag, nr 98, har Riksdagen beslutat en ändring uti § 32 värnpliktslagen, hvarigenom de så kallade höstmönstringarna i viss mån inskränkas, så att numera endast *en* mönstring årligen hålles inom hvarje rullföringsområde. För de värnpliktiga, som äro å sjömanshus inskrifna och tillhöra flottan, hålles mönstring å sjömanshus. Enligt paragrafens förutvarande lydelse skulle mönstringen förrättas å »lämpliga ställen inom hvarje rullföringsområde».

Genom denna förändring är visserligen vunnit en ganska afsevärd besparing till statsverket, men för de mönstringsskyldiga har ingen egentlig förändring härigenom inträdt, då de redan på grund af paragrafens förutvarande lydelse hade fritt val emellan att inställa sig vid mönstringen eller ock att inom viss tid ingifva adressanmälan till respektive rullföringsområdesbefälhafvare eller sjömanshusombudsman.

Såsom i en af mig m. fl. till samma års Riksdag ingifven motion, nr 39, är framhållet, har bestämmelsen i denna paragraf endast till syfte att skaffa vederbörande befäl underrättelse om beväringmans boningsort och yrke inom den kommun, där han varit och fortfarande är mantals-

skrifven, då uti § 33 stadgas, hur beväringssman beträffande anmälnings-skyldighet skall förhålla sig i öfriga fall.

Skyldigheten att fullgöra den till synes så enkla handlingen att en gång om året inskicka en mönstringsanmälan efterkommes dock med stor motvilja af de värnpliktiga, och särskildt är detta förhållandet, då den värnpliktige genom försummelse härvidlag åsamkar sig böter.

Då för uppnående af det med dessa anmälningar afsedda ändamålet egentligen endast erfordras, att befälet får uppgift om *de* värnpliktigas boningsort, som hafva flyttat under året, samt då prästerskapet redan nu är skyldigt att lämna uppgifter om de i kyrkobokföringsområdet in- eller utflyttade samt om dödsfall, torde prästerskapet eller annan kommunal myndighet lätteligen kunna lämna äfven här åsyftade uppgifter bättre och säkerligen mycket mera fullständiga, än som sker under nuvarande förhållande.

Jag ber att i öfrigt få hänvisa till lagutskottets motivering för sitt utlåtande nr 39 till 1911 års Riksdag samt äfven till mitt anförande i Andra kammaren vid behandlingen af denna fråga.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställes, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna helt och hållet borttagas och ersättas med af myndighet lämnade uppgifter samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen må föranledas.»

I motionen hafva instämt herrar J. A. Jonsson, Carl F. Sjöberg, E. Räf och Joh. Andersson.

*Utskottets
yttrande.*

Såsom motionären erinrat, var frågan om ändring af värnpliktslagens bestämmelser angående mönstring föremål för behandling vid 1911 års Riksdag. I afgifven proposition, nr 98, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga följande ändrade lydelse af § 32 i nämnda lag:

»1. Hvarje år skall mönstring, som i denna paragraf omförmäles, hållas med till beväringen hörande värnpliktiga, med undantag af dem, som under årets lopp varit i tjänstgöring eller som äro å sjömanshus inskrifna och till sjöfart inmönstrade.

2. Med värnpliktiga, utom dem, som äro å sjömanshus inskrifna och tillhöra flottan, hålles mönstringen inom hvarje rullföringsområde.

För sådan mönstring är hvarje värnpliktig skyldig att, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till befälet afgifva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och yrke, den värnpliktige dock medgifvet att under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställelse och därvid muntligen afgifva nämnda uppgift.

3. Med värnpliktiga, som äro å sjömanshus inskrifna och tillhöra flottan, hålles mönstringen vid sjömanshus. För sådan mönstring är hvarje värnpliktig skyldig att, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till sjömanshusombudsman afgifva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och sysselsättning, den värnpliktige dock medgifvet att under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställelse och därvid muntligen afgifva nämnda uppgift.

4. Kallelse till mönstring verkställes genom kungörelse, som skall införas i en eller flera af ortens tidningar och uppläsas minst två gånger i kyrkorna samt offentligen anslås inom vederbörande kommuner.»

I två inom Andra kammaren väckta motioner yrkade herr Nilsson i Linnås, *dels* i motion nr 39, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, om bestämmelsen uti § 32 värnpliktslagen angående mönstring lämpligen kunde ur lagen utgå och

2:o) att Kungl. Maj:t likaledes måtte låta utreda, huruvida den i samma paragraf stadgade anmälningsskyldighet kunde utgå, och i dess ställe uppgifter årligen lämnas af vederbörande prästerskap,

samt att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda,

dels ock i motion nr 337, hvilken väckts i anledning af Kungl. Maj:ts ofvannämnda proposition, att bestämmelsen i § 32 värnpliktslagen angående mönstring skulle ur lagen utgå, samt att den i samma § stadgade anmälningsskyldigheten för vissa värnpliktige måtte borttagas och föreskrift i stället i lagen inrymmas om skyldighet för vederbörande prästerskap, att i den mån sådant funnes erforderligt, lämna årliga uppgifter om de värnpliktiges bostäder och sysselsättning.

Slutligen hemställde herr Christierson i en inom Andra kammaren väckt motion, nr 140, att Riksdagen måtte besluta, att § 32 värnpliktslagen måtte utgå och mönstringsskyldigheten upphöra.

Lagutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 39 oförmälda proposition, men fann sig icke kunna utan föregående närmare utredning biträda de

i herrar Nilssons och Christiernsons motioner gjorda yrkanden på omedelbar lagändring i af dem angifven riktning.

Därefter yttrade utskottet: »Såsom af ifrågavarande proposition framgår, har emellertid Riksdagen i skrifvelse den 15 mars 1905 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte taga under ompröfning, under hvilka villkor den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna upphöra, och för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i samma lag, som därpå kunna påkallas. Den fråga, som i denna skrifvelse beröres, synes utskottet icke vara slutgiltigt afgjord genom hvad som nu blifvit föreslaget och tillstyrkt.

Redan år 1894 anhöll Riksdagen med anledning af i ämnet väckt motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida mönstringen skulle kunna upphöra, därvid ifrågasattes, att den personliga inställelsen skulle utbytas mot ovillkorlig skyldighet att aflämna tillförlitlig bostadsuppgift. Denna skrifvelse föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. I den af Kungl. Maj:t år 1898 tillsatta kommitté för utredning bland annat, i hvad mån genom ändring af värnpliktslagens bestämmelser antalet öfverträdelser af samma lag skulle kunna nedbringas, kom frågan därefter ånyo under bedömande. Kommittén fann visserligen alltför stora betänkligheter icke böra möta mot vidtagande af den ändring, att skyldigheten att årligen inställa sig till mönstring eller ock lämna bostadsuppgift icke vidare komme att gälla för de beväringmän, som tillhörde andra uppådet, men betonade däremot vikten af mönstringsskyldighetens bibehållande beträffande beväringens första uppådet. År 1899 i ämnet väckta motioner blefvo af Riksdagen afslagna. Vid 1901 års riksdag var frågan föremål för pröfning af det särskilda utskott, som till behandling förehade Kungl. Maj:ts proposition om ny härordning och ny värnpliktslag m. m. Äfven förevar frågan vid 1902 års riksdag, men föranledde ej heller då någon Riksdagens åtgärd.

I berörda skrifvelse den 15 mars 1905 framhöll Riksdagen, att efter den erfarenhet, som efter den nya värnpliktslagens antagande gjorts om dess verkningar i olika afseenden, syntes det fortfarande föreliggande skäl till anmärkingar mot ifrågavarande mönstringar.

Enligt gällande värnpliktslag skall värnpliktig, som tillhör beväringen och icke är inskrifven å sjömanshus, i inskrifningsafseende såsom värnpliktig tillhöra det område, inom hvilket han är kyrkobokförd. När inskrifven värnpliktig afflyttar från en församling inom ett rullföringsområde, till församling inom annat område, skall han afföras från det förra området och införas såsom i värnpliktsafseende tillhörande det senare. För de

värnpliktigas redovisande s ola tillhandahållas åtskilliga uppgifter såväl från vederbörande mantalsskrif ingsförrättare som församlingarnas prästerskap. Hvarje ändring, som gen m inflyttning, utflyttning, dödsfall m. m. äger rum i fråga om de värn liktiga inom en församling (i Stockholm rote), under loppet af hvarje månad, skall af pastorsämbetet (i Stockholm rote-mannen) i föreskrifven ordning anmälas hos vederbörande rullföringsområdesexpeditioner och där antecknas.

Vid sidan af dessa uppgifter, som af vederbörande myndigheter skola aflämnas till militärbefälet, åligger det emellertid enligt värnpliktslagen äfven den enskilde värnpliktige att vid afflyttning till annan ort inom samma rullföringsområde senast en månad efter densamma därom göra anmälan hos rullföringsområdesbefälhafvaren samt vid afflyttning från ett rullföringsområde till ett annat att afgifva anmälan därom såväl före afflyttningen hos befälhafvaren för det rullföringsområde, från hvilket han afflyttar, som ock inom en månad efter ankomsten till det nya hemvistet hos befälhafvaren för det rullföringsområde, till hvilket han inflyttat. Från den sålunda stadgade anmälningsskyldigheten är dock enligt inskrifningsförordningen den befriad, som med företeende af inskrifningsbok eller inskrifningssedel inom den för anmälan hos rullföringsområdesbefälhafvare föreskrifna tid hos vederbörande pastorsämbete, församlingsföreståndare eller roteman uttagit och aflämnat flyttningsbetyg och af denna myndighet i inskrifningsboken eller å sedeln erhållit med stämpel eller namnteckning bestyrkt anteckning om dagen för ut- och inflyttningen. Vill värnpliktig för längre tid än en månad vistas utom den ort, där han är kyrkobokförd, skall enligt värnpliktslagen anmälan därom före afresan göras hos vederbörande områdesbefäl samt detta befäl därjämte hållas underrättadt om hans adress, intill dess han återkommer. Äfven denna anmälan anses enligt stadgande i inskrifningsförordningen fullgjord, om den med företeende af inskrifningsbok eller inskrifningssedel göres hos pastorsämbete, församlingsföreståndare eller roteman inom det rullföringsområde den värnpliktige tillhör. Förutom sagda anmälningar åligger det därjämte hvarje enskild värnpliktig att undergå sådan mönstring, som omförmäles i § 32 värnpliktslagen och hvarom närmare föreskrifter äro meddelade i kap. VIII inskrifningsförordningen.

Den hittills med anledning af Riksdagens ofvanberörda skrifvelse verkställda utredningen, som, såvidt propositionen utvisar, utgöres endast af infortrade yttranden från vederbörande arméfördelningschefer och militärbefälhafvare samt af utlåtanden från generalskommissionen och försvarskommittén, lämnar enligt utskottets uppfattning icke tillräcklig

ledning för ett tillfredställande bedömande i det hänseende, som med sagda skrifvelse åsyftades. De skäl, som blifvit anförda till stöd för uppehållande, på sätt i propositionen skett, af det nuvarande systemet i förevarande afseende, synas utskottet icke heller öfvertygande.

Så länge den personliga inställelsen till mönstring kvarstod såsom regel, kunde mönstringen anses hafva en viss betydelse för bevarande af sambandet mellan den värnpliktiga och de militära myndigheterna samt därför böra bibehållas. Men sedan nu mönstringsskyldigheten i regel skall fullgöras genom insändande allenast af en skriftlig anmälan om bostad och yrke, synes mönstringen böra hafva förlorat all betydelse i nämnda afseende. Uppenbarligen är det emellertid för den personliga värnkraftens behöriga tillvaratagande, i händelse af härens eller flottans försättande på krigsfot och äfven eljest för mobilisering, fortfarande af vikt, att behörig kännedom förefinnes om de värnpliktiga, deras antal m. m. Huruvida dock med gällande eller nu föreslagna bestämmelser — hvilka, meddelade som de äro i vidt omfattande olika författningar och i olika sammanhang, redan ur formell synpunkt lämna rum för berättigad anmärkning — detta ändamål verkligen i behörig grad vinnes, synes icke utan skäl kunna ifrågasättas.

Enligt utskottet tillhandahållna uppgifter utgjorde antalet värnpliktiga, som i Stockholm försummat sin mönstringsskyldighet under år 1906 7,609, under år 1907 8,112, under 1908 7,125, under år 1909 6,953 samt under år 1910 7,650. Dessa siffror lära hafva motsvarighet äfven i många delar af landet i öfrigt. Det är äfven ett öfverklagadt förhållande, att de skriftliga uppgifter, som af de enskilda värnpliktiga för mönstring aflämnas, i ganska stor omfattning ej äro tillförlitliga. Då i allt fall genom mönstringsanmälningarna kunskap icke vinnes, om hvilka värnpliktiga, som på grund af ådragen kroppsskada eller sjukdom blifvit otjänstbara, förefinnes redan härutinnan en ofullständighet, som åtminstone icke afhjälpes genom bibehållande af mönstringsskyldigheten i dess nuvarande eller föreslagna form.

Sagda missförhållanden äro enligt utskottets uppfattning ej minst ur försvarets egen synpunkt i behof af rättelse. Den allmänna önskan om borttagande af mönstringsskyldigheten, som förefinnes och som vid olika tillfällen konstaterats och vunnit uttryck äfven inom Riksdagen, tyder enligt utskottets mening också på, att dess betydelse för landets försvarskraft ej är så allmänt erkänd, som efter så många års tillämpning kunde vara att förvänta.

Det lärers alltså böra mer ingående undersökas, om ej den behöfliga kännedomen om de värnpliktigas förhållanden kunde både effektivare och

bekvämare vinnas genom någon myndighets medverkan. I den omständigheten, att man i fråga om förut omförmälta anmälningar, som vid flyttning eller vistelse utom rullföringsområde åligga värnpliktig, kunnat förklara skyldigheten till deras lämnande fullgjord genom uttagande och aflämnande af flyttningsbetyg eller annan anmälan hos vederbörande civila myndighet, finner utskottet äfven ett skäl för antagande, att sambandet mellan de enskilda värnpliktiga och militärbefälet jämväl i det afseende, hvarom nu är fråga, skall kunna till fördel förmedlas genom samma eller annan civil myndighet. Vid en dylik undersökning torde böra tagas till råds ej blott, såsom hittills väsentligen skett, militära myndigheter, utan äfven de civila, hvilkas medverkan härvid kan antagas blifva af betydelse.»

Efter denna motivering hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstringen kunde helt och hållet borttagas och ersättas med af myndighet lämnade uppgifter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen kunde föränledas.

Genom Riksdagens antagande af Kungl. Maj:ts förslag erhöll § 32 värnpliktslagen ofvannämnda, fortfarande gällande lydelse, hvaremot kamrarna i fråga om utskottets sistberörda hemställan stannade i skiljaktiga beslut, och frågan i detta hänseende förföll.

Hvad nästlidet års lagutskott sålunda i ämnet uttalat synes utskottet fortfarande äga full giltighet, och får utskottet alltså, under återopande häraf, hemställa,

att Riksdagen, i anledning af herr Nilssons förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna borttagas och ersättas med af myndighet lämnade uppgifter, samt för Riksdagen framlägga det förslag som af utredningen må föränledas.

Stockholm den 6 februari 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservation

af herr *von Baumgarten*.

Herrar *Håkanson*, *Bergendahl* och *Petersson* i Lidingö villastad hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
